

A kolostor

(ОБИТЕЛЬ)

Szolovkira megérkezett az újabb szállítmány, a síttesek nem minden elégedettség nélkül szemlélték, hogyan masíroznak a kikötőtől az újoncok. Mások rettegése melegséggel, örömmel töltötte el őket.

A tizenharmadik, karanténra ítélt századot dugig feltöltötték. Az egy-két hónapot ott töltött lágerlakókat onnan dobták szét a többi századhoz. A tizenkettedikbe mindjárt vagy negyvenen kerültek.

Amikor Afanaszjev és Artyom megjelentek a századnál, a kíváncsi elítéltek, mint a varjak, sürgőlődni kezdtek a legfeltűnőbb újonnan érkezettek, a két kaukázusi boxos, Kurez-sah és Kabir-sah körül.

Tulajdonképpen a saját nevükön kívül alig tudtak valamit mondani. Az egyikük egyáltalán nem tudott oroszul, a másikuk mintha értett volna ugyan, de jobbnak látta inkább csak mosolyogni.

– Tényleg egyetlen szót se tudsz oroszul? – kérdezte Ksziva, aki szokás szerint a csupasz testére felkapott zakóban díszelgett.

„Ez meghibbant...” – gondolta Artyom ellenszenvvel.

Az unalmas, ostoba tréfákkal megspékelt faggatást követően az egyre csak mosolygó Kabir-sah bevallotta a sítteseknek, hogy kémkedésért ültették le őket.

– Nem semmi, mi? – nevetett fel Afanaszjev, miközben felcihelődött a priccsére. – Kém, csak éppen oroszul nem tud. Hogy a francba tudott akkor kémkedni? Összeszámolta, hány kutya meg ló él Moszkvában? Hogy kiderüljön, meddig húzhatják ki a moszkvaiak egy újabb forradalom esetén?

Artyom csak a fejét csóválta Afanaszjev tréfáira.

A boxosokat Krapin mentette meg a síttesektől, és nem messze Artyom priccsétől helyezte el őket. Közvetlenül mellette jelölték ki a helyét még egy újoncnak, egy egészen fiatal, egyetemista egyensapkát viselő srácnak.

– Itt fogsz lakni – mondta neki Krapin.

Artyom a lábát lelógatva, mosolyogva nézte a fiatalembert.

– Ez a brigadéros? – kérdezte tőle a srác, alighogy Krapin elfordult.

Artyom rábólintott.

A srác nyújtotta a kezét, és bemutatkozott: Mitya Scselkacsov.

Krapin már távozóban volt, de hirtelen megfordult, és Artyomra meredt.

„Mi van még?” – gondolta Artyom, és összeszorította az állkapcsát.

Krapin tett három kemény lépést, szinte testközelbe lépett hozzá – enyhe heingszag áradt belőle –, Artyom káromkodni kezdett magában, mert nem tudta, mit lenne jobb tennie: fent maradjon-e a priccsen, vagy ugorjon le róla.

– Maradj ülve – szólt halkán Krapin, majd egy kis várakozás után lassan és redketen azt mondta: – Úgy tűnik, te nem vagy éppen hülye, akkor meg mit játszod

itt magad? Nem vagy te se szélhámos, se tolvaj, se münzer. Gyorsan csicska akarsz lenni? Lesz rá egy egész teled.

Artyom bólintott, de keveset értett az egészből.

Krapin elment, Artyom ott maradt ülve, csak néha kalimpált a lábával, gondolkodott.

Sehogy sem akarta elhinni, hogy, a jelekből ítélve, Krapin nem akar neki rossz sorsot. Különben miért mondta volna mindezt?

– Kedvesem – szólította meg suttogva a priccseről felkelő Vaszilij Petrovics. – Mellesleg, van igazi teám. Ha nem kezdi el kikürtölni az egész század előtt, akkor megkóstolhatjuk kettesben.

Afanaszjev úgy kezdett el mocorogni odafönt, hogy világos volt: hallja. De Vaszilij Petrovicsal akkor sem kezdene el teázgatni, gondolta Artyom.

– Látom, hogy ég a szeme – szólalt meg Vaszilij Petrovics, amikor a teával a kezükben leültek a priccseré, és olyan áhítattal szívták be az illatát, mintha az egészet magukba akarták volna fogadni. – Látom a szemét, és hallottam Krapint. Valahogy előre megéreztem, hogy ez lesz belőle. Szerencséje van, Artyom. Szerencsés csillagzat alatt született.

– Hány ágú alatt? – kérdezte Artyom, és újra nevetgélni kezdtek, miközben a teát szürcsölgették.

– Utánajártam kicsit Krapin sorsának – kezdte halkán Vaszilij Petrovics. – Amikor a rendőrségnél szolgált, egy alkalommal olyan buzgalommal hallgatott ki valami banditát, hogy az belehalt. Azt hiszem, ezt ma úgy hívják, „túllépte a hatáskörét”. Az én időmben még lehetséges volt a vesszőzés, de nem emlékszem egyetlen olyan esetre sem, amikor a rendőrség kihallgatás közben megölt volna valakit. Különben olyan elítéltek, mint amilyenek manapság vannak, szintén nem voltak.

Vaszilij Petrovics magába szívtá a tea illatát, és folytatta – némelyik szót suttogáson kezdve, és csupán az ajkai mozgásával, hangtalanul befejezve:

– Szóval, a brigadérosunkról. A banditáért, akit megölt, kegyetlenül bosszút álltak Krapinon: felkoncolták a tízéves fiát. És akkor Krapin újra túllépte a hatáskörét: lecsapott valami bűnbarlangra, és anélkül, hogy szükség lett volna rá, lelövöldözött ott néhány embert, beleértve egy nőt meg egy szovjet hivatalnokot is, aki kikapcsolódni ment oda.

Artyom figyelmesen hallgatta, anélkül, hogy tudta volna, milyen következtetést vonjon le belőle.

– Ez elképesztő – tért el a tárgytól szokása szerint Vaszilij Petrovics. – A polgárháborúban ezeket öltek meg! Sokak lelkén egy, három vagy akár tíz hulla is szárad! Az egyik ór a minap azt óbégatta, hogy csak kilencszázhuszban száz fehér-gárdistát lőtt le! És akkor vége lett a háborúnak! És most már nem szabad megölni senkit! Az emberek viszont hozzászoktak! Azt hiszem, Krapin tényleg nem érti, hogy őt, az egykori vöröskatonát most miért ültették le néhány bűnöző, egy alkalmi nő meg egy olyan hivatalnok miatt, aki rossz útra tévedt!

– Vaszilij Petrovics – szólalt meg Artyom enyhe gúnnyal, hogy a szavai ne tűnjenek tanácskérésnek –, én csak egy dolgot nem értek: mit szűrjek én le magamnak ebből a történetből?

– Hát, Artyom – válaszolta tettetett szigorral Vaszilij Petrovics –, maga csak tanuljon verseket, igen-igen, észrevettem ezt a kis hibáját, nem kell zavarba jönnie,

túlságosan észrevehetően mozgatja az ajkait, és állandóan ugyanazt a mondatot ismételteti... Verseket tanul, de az emberi lelkekből is ki lehet ezt-azt olvasni. Úgy-hogy most olvasok magának: a mi Krapin brigadérosunk gyűlöli a köztörvényeseket. Nyilván észrevette már: Szolovkin nagyon ritkán verik az ellenforradalmárokat, ami pedig a mi Krapinunkat illeti, ő egyáltalán nem nyúl hozzájuk. A köztörvényesekkel viszont éppen ellenkezőleg, állandó harcban áll... És nem vagyok benne biztos, hogy mindig győztesen fog kikerülni belőle. A jelenlegi hatalomhoz, bármilyen furcsa is, az aljanép és a gazemberek, társadalmi szempontból, közelebb állnak. Krapin pedig nem bírja felfogni: hogy állhat ez az aljanépség közelebb? A bolsevik idealistákkal ellentétben Krapin meg van róla győződve, hogy lehetetlen átnevelni őket. És megmenteni sem kell. Magát viszont, Artyom, talán érdemes megmenteni. Legalábbis Krapin így gondolja. Amikor megütötte magát a botjával, akkor, tudja, mint egy fiatal bikát, visszaterelte magát a helyes útra. Hiszen nem magyarázhatta el szavakkal, ez alantas lett volna a pozíciójához. Tekintettel viszont arra, hogy husáanggal magát nem lehet kiokosítani, Krapin rendkívüli lépésre szánta el magát: mégiscsak megszólalt. Értékelje ezt, Artyom.

Artyom úgy hallgatta, hogy az ujjai majdnem ráolvadtak a megforrósodott bádogdobozra.

– Tudja, mim van még nekem? – kezdett tüsténkedni Vaszilij Petrovics. – Nem fogja elhinni: pereceim. Pontosabban, egy perecem. Egy kicsit száraz, de mindegy – azzal Vaszilij Petrovics némi erőfeszítéssel nagyjából két egyenlő darabra törte a perect, és miután szemrevételezte, a nagyobbik felét odanyújtotta Artyomnak.

„Mégiscsak kár, hogy Afanaszjev így beszél róla – gondolta az elérzékenyült és hálás Artyom. – Nem ért semmit ez a mi költőnk. Nagyszerű ember ez a Vaszilij Petrovics, rokonlélek...”

– Elnézem ezt a perect, és szomorú szívvel gondolok vissza mindarra, amit annak idején jóllakottságból meg ostobaságból nem ettem meg – osztotta meg gondolatát Vaszilij Petrovics. – Emlékszem, éppen böjt ideje volt, én ebédre értem haza, turkáltam benne, és nem ettem meg a pirított, hagymás hajdinakását! Nem ízlett benne a hagyma! A hajdinát túlpirítottnak éreztem! És volt még az asztalon cukrozott, fagyasztott áfonya is, desszertnek. Én pedig előtte éppen teleettem magam perccel a piacon. Úgyhogy apám el is zavart az asztaltól: ha böjt, akkor böjt! Ó, Artyom, milyen kár. Milyen rettenetes ostobaságot követtem el. Annyira bánom, annyira bánom...

Vaszilij Petrovics belemártotta perecét a teába, és úgy maradt ültében, megdermedve. Artyom egyre csak azt leste, nem mállik-e szét a perec a forró vízben – nem lesz akkor jó az íze.

– Arra is emlékszem, ahogy gyerekként a piacon mászkáltam. És egy kofa megkínált egy káposztatorzsával: egy illatos dézsából halászta ki, mint valami mesebeli halacskát! – Rágcsáld csak, csorbafogú, azt mondja, ha beletörik a tejfogad, majd kinőnek az igaziak. Én pedig annyira féltem megválni a fogaimtól, hogy nem mertem rágcsálni. Megköszöntem, odébb mentem, és eldobtam a torzsát a hóba. Most viszont akár a képpemmel is belemásznék abba a hóba, turkálnék benne, és megkeresném az illata alapján. Hiszen ott volt – micsoda boldogság! –, és harsogna a fogam alatt! Ó! Ó, Artyom!

– És mennyi tojást nem ettem meg húsvétkor! – kesergett Vaszilij Petrovics. Összeszed az ember egy egész zsebnyi festett tojást – megmérkőzni a fiúkkal. Összetör egy tucatot – az egész zsebe tele van piros tojáshéjjal. És aztán eteti a madarakat tojással... A madarak pedig úgy jóllaktak húsvétkor – nem úgy, mint mi most. Hát még a pászkák! Hiszen anyám még csokisat is sütött! Meg pisztáciásat! Eszem ebből is egy darabot, abból is, és már jól is laktam. Anyám aztán mindenkit megkínált belőle az udvaron, én pedig egyáltalán nem sajnáltam, annyira jól voltam lakva. Reggel aztán felkelek, és a tálalószekrényen ott áll egy tányéron a megszikkadt pászka, és azt gondolom: jaj, nem kell, hát mennyit lehet ebből... Elkapnám én most ezt a legénykét, aki nem akarta akkor megenni, és fülön csípném, és csak csavargatnám a füleit!

Vaszilij Petrovics, keserűen kacagva, még tett is egy olyan mozdulatot, amilyennel a fület szokták csavargatni.

– Vagy emlékszem, ott volt a gombás dévér... Mesebeli volt! Mint egy fehér lovag, Artyom!

– Elég, elég, elég! – tiltakozott Artyom, némiképp nekivadultan ropogtatva a perecet. – Hagyja abba! De azonnal!

A priccs alól kinyúlt egy mocskos kéz; a tenyere kinyílt.

Vaszilij Petrovics látható sajnálkozással harapott a perecbe, csak egy keveset hagyva meg belőle, és már éppen oda akarta tenni az elé tartott tenyérbe, de akkor hirtelen meggondolta magát.

– Idehallgasson – szólt le neki. – Na, másszon már ki onnan. Ismerkedjünk meg legalább. Hogy etessem így, ha nem is látom.

Artyom gyorsan megette a saját perecét – ki tudja, ki mászik onnan elő, lehet, hogy tiszta var az egész.

De nem, a lejmolónak még egész emberi kinézete volt, csak rettenetesen mocskos, nagyon sovány, és ami a legfőbb, majdnem meztelen. Felsőruházatként egy málhazsákot használt – vagyis egy zsákot, amelyen lyukak voltak a kezének meg a fejének –, a lábszárán viszont semmi sem volt, csak egy madzaggal az ágyékára kötött konzervdoboz. Láthatóan az helyettesítette az alsónadrágot.

– Igen... – szólalt meg Vaszilij Petrovics. – Micsoda... ö-ö... páncélzata van. Üljön le erre a stokira, oda, a sarokba, ott nem fogja látni senki.

Ránézésre a lejmoló nem volt több tizenkét évesnél. A haja olyan koszos volt, hogy úgy tűnt, meg sem lehet mondani, milyen színű. A fülével is történt valami lehetetlen dolog, Artyom igyekezett rá sem nézni – úgy látszott, csupa kosz.

– Kér teát? – invitálta Vaszilij Petrovics. – Ó, csak ne ebbe a konzervdobozba, fiatalember. Nekem van egy tartalék. Artyom, nem hozna még egy kis forralt vizet?

Artyom a Vaszilij Petrovics tartalék konzervdobozával elindult a kályha felé; ott tüsténkedett a csecsen napos is – az a bizonyos, amelyikkel a minap a temetőbe mentek, kitördelni a fejfákat.

– A csecsenek sosem voltak keresztények – szólalt meg most megvetően, amint Artyomra nézett.

– Ahogy gondolod – válaszolta Artyom. – Fel lehetne forralni a vizet?

Vaszilij Petrovics talált még egy perecet meg egy maréknyi aszalt gyümölcsöt. A lejmoló mindjárt az egészet beledobta a forró vízbe, és inni kezdte, mintha nem is félne tőle, hogy megégeti magát.

– Mondjon már nekünk valamit – nógatta Vaszilij Petrovics.
– Mit? – kérdezte szenvtelenül a lejmoló.
– Van anyja? – kérdezte Vaszilij Petrovics.
A lejmoló biccentett.
– Hát apja?
A lejmoló elgondolkodott, és újra biccentett.
– És magát hogy hívják?
– Szürkének.
– Honnan való?
– Arhangelszkból.
– Mit csinál az anyja?
– Honnan tudjam, hiszen itt vagyok.
– Jól van, akkor mivel foglalkozott?
– Anyám? Padlót mosott a gőzfürdőben.
– Hát az apja?
– Apám is van.
– Mivel foglalkozott?
– Mindennap leitta magát. Anyámat meg engem kizavart a fagyba, a lóistállóba mentünk be melegedni.

A Szürke sokáig hallgatott, aztán úgy látszik, elfáradt ettől a hosszú beszélgetéstől, és úgy döntött, felgyorsítja a dolgot.

– Egyszer apám együtt ivott egy faszival; összevitakoztak, és kinyírta. A belső zsebében pénzt talált. Anyámnak azt mondta: „Hát, mit tegyünk, szokjunk hozzá a dologhoz!”

Vaszilij Petrovics még a konzervdobozát is letette a priccsre, annyira elbizonytalanodott. És csak halkan kérdezte meg, miközben áttért a tegeződésre:

– És te hozzászoktál?

– Egyszer nagyon sokáig gyilkoláztak egy faszit, sehogy se tudtak végezni vele. Rettentően kiabált, ezek meg mindent összekentek vérrel. Én meg elmentem. Adjon még egy peracet, láttam, hogy van még.

Vaszilij Petrovics felsóhajtott, és elővett egy peracet.

– És te mit csináltál? Raboltál?

– A gazdagokat ki lehet rabolni – válaszolta meggyőződéssel a Szürke.

– Hát a szegényeket?

A Szürke elgondolkodott, és nem felelt. Úgy látszik, volt egy kiváló szokása: egyszerűen nem válaszolt a kellemetlen kérdésekre.

– És hány éve rabolsz már? – makacskodott tovább Vaszilij Petrovics.

– Amióta az eszemet tudom, mindig raboltam. Írják azt, hogy hároméves koromtól.

– Mi nem írunk semmit – szólalt meg halkan Vaszilij Petrovics.

– Hát akkor? Akkor mit akarnak?

Mitya Scselkacsov is hallgatta a beszélgetést, és úgy helyezkedett el a priccsen, hogy oldalról rálásson a Szürke torzonborz kobakjára.

Mindeközben Artyom a benyomásait forgatta magában: „Sajnálom vajon? Vagy nem? Azt hiszem, szinte egyáltalán nem. Teljesen érzéketlenné váltam volna?”

A Szürke egyáltalán nem volt ostoba, a beszédéből ez jól kiderült, és Artyom elcsodálkozott: hogy van ez?

És csak amikor kicsit jobban elgondolkodott a beszédén, akkor értett meg hirtelen magáról valami furcsa, de igen fontos dolgot: tényleg szinte semmi sajnálatot nem érzett, a helyét az vette át, amit szépérzéknek neveznek, Artyom pedig úgy határozta volna meg, mint az élet iránt érzett tapintatot.

Nem száanalomból szedte el az udvari kölyköktől a kiskutyákat, amelyeket megkínóztak, vagy nem sajnálatból védte meg a gyenge gimnazistákat, hanem mert ez ellentmondott annak az elképzelésének, ahogyan szerinte a dolgoknak lenniük kell. Artyomnak eszébe jutott Afanaszjev, és az ő szavaival fejezte be gondolatmenetét: „Ez valahogy nem rímelt!”.

Artyom Szolovkin kezdett váratlanul ráébredni, hogy valószínűleg csak azok a veleszületett érzések élnek túl, amelyek valahonnan a bensejéből eredtek, együtt nőttek a csontjaival, az ináival, a húsaival, az elképzelések pedig elsőként szóródnak szét.

A lejmolóval folytatott beszélgetést haragos lárma szakította félbe, amely abból a sarokból eredt, ahol egy rakáson laktak a köztörvényesek. A Szürke egy pillanat alatt úgy eltűnt, mintha ott sem lett volna – még a maradék teát is elvitte a konzervdobozzal együtt.

Artyom hallgatózni kezdett, és egy perc múlva már értette, miről van szó.

A köztörvényesek közvetlenül mellette vagy elrejtették a holmijukat, vagy szétzaggatták a nadrágjukat, ingüket, sőt még a lábbelijüket is, csak hogy ne kelljen menniük dolgozni: ruha nélkül tilos volt őket kihajtani.

Krapin ettől bevadult, és elkezdte pucérra vetkőztetni azokat, akik visszatértek a nappali műszakból, hogy felöltöztethesse az éjszakai műszakosokat.

– Rajtam minden csupa nyirkos! És reggelre még nyirkosabb lesz! Nyirkos ruhában menjek majd ki? – ordította valaki.

– Majd megtudjátok, minek szaggatjátok szét! Rohadt szimulánsok! – üvöltötte Krapin, miközben hol az egyiket, hol a másikat noszogatta a husángjával. Burcev mintha segítene volna neki, Artyom viszont úgy érezte, hogy a köztörvényesekkel szelídebben bánj, mint a kínaival.

Amikor a priccse heverésző Saferbekovról Krapin maga rántotta le a nadrágját, mindegyikük számára világossá vált, hogy nincs mit tenni. Ksziva megvált a zakójától – az ingét még Szorokin tizedes tépte szét. Krapin lábához bakancsok, ingek, csizmák repültek.

– Ezért még számolunk – mondta Saferbekov, miközben a lábát takargatta egy zakóval, amelyet nyilván valamelyik szerencsétlentől vett el.

Krapin, aki semmi jelét nem adta annak, mit akar, és mintha előre tudta volna, hogy Saferbekov nem fogja be a száját, fordulatból pofán vágta a husángjával, majd utána még néhányszor ököllel is, amikor a fájdalomtól üvöltő Saferbekov megpróbálta eltakarni a fejét.

– Számolhatsz majd – mondta zihálva Krapin. – Egyelőre a fogaidat számold össze.

Lábával egy kupacba söpörte a ruhákat, és kiadta az ukázt az éjszakai műszakosoknak:

– Öltözzetek melegen!

Láthatóan nem jutott mindannyiuknak ruha, ezért Krapin a priccissorok közt jár-
kálva utasította Lazsecsnyikovot, Szivcevet meg a sokat szenvedett kínait, hogy
vetkőzzenek le. Artyomra, Afanaszjevre és Vaszilij Petrovicsra még csak oda sem
pillantott. Moisiej Szolomonovics igencsak meggyőzően aludt, mintha ez bármitől
is megmenthette volna, de – még ilyet – most tényleg megmentette.

Ezzel akár be is fejeződhetett volna a nap. Sajnos azonban maradt idő még egy
eseményre.

GORETTY JÓZSEF FORDÍTÁSA

